

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32845/2663-5666.2019.3.20>**ПРИНЦИП ПРОПОРЦІЙНОСТІ ТА ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА:
ЧИ МОЖЛИВИМ І ДОЦІЛЬНИМ Є СПІВВІДНОШЕННЯ?**

Постановка завдання. Докорінний перегляд засад адміністративного судочинства в Україні, оновлення змісту Кодексу адміністративного судочинства (далі – КАС) України, в тому числі й у частині фіксації основоположних засад, сформованих з акцентом увагу на запозичення позитивного апробованого часом і практикою закордонного досвіду, актуалізує проблематику поглибленого дослідження питання ресурсу принципів адміністративного судочинства, які не є «традиційними» у сенсі цього слова для вітчизняної правової, зокрема адміністративно-правової науки, однак все ж таки з акцентом на реалії сьогодення набувають поширення у правозастосуванні. У цьому аспекті своє чільне місце посідає принцип пропорційності, роль і значення якого для адміністративного судочинства переоцінити досить складно, однак який не знайшов свого унормування у КАС України, проте вітчизняна адміністративно-правова наука приділяє йому все більшого значення. На жаль, відсутнє загально-визнане розуміння цього принципу у вітчизняній правовій науці, у наявності переважно або ж теоретичні напрацювання, або ж джерела із висвітленням лише окремих його аспектів і без прив'язки до адміністративного судочинства. Саме тому і до цього часу немає однозначної відповіді на те, чи є принципи пропорційності принципом адміністративного судочинства. У аспекті цього важливо визначитися з співвідношенням цього принципу з основоположними засадами адміністративного судочинства, які унормовані в якості таких сьогодні, а отже важливо чітко усвідомлювати, із якими принципами адміністративного судочинства необхідним є співвідношення принципу пропорційності задля того, щоб з'ясувати його прив'язку до адміністративного судочинства.

Під час написання роботи використовувалися роботи С. Погребняка, Н. Писаренко, Т. Фулей, Б. Тоцького та інших, однак комплексних робіт, які були б присвячені цьому питанню, на жаль, немає, що й актуалізує потребу усунення відповідної прогалини у вітчизняній правовій, зокрема адміністративно-правовій науці.

Метою роботи є на підставі аналізу наявних джерел визначити ті принципи адміністративного судочинства, з якими цілком можливим і доцільним є співвідношення принципу пропорційності задля того, щоб визначитися із тим, чи дійсно останній є принципом відповідного провадження, чи все ж таки не є таким. Задля досягнення поставленої мети

необхідним є використання як загальних наукових методів пізнання, так ті спеціальних методів у їх сукупності.

Виклад основного матеріалу. Про необхідність співвідношення принципу пропорційності та принципів адміністративного судочинства. Для розгляду питання співвідношення принципу пропорційності та принципів адміністративного судочинства, насамперед, необхідним є з'ясування того, які принципи адміністративного судочинства виокремлюються у правовій науці, в тому числі й у галузевій, які принципи закріплені у законодавстві, і які є принципи, щодо яких є практика правозастосування. Почати слід із того, які саме принципи пропонують виділяти представники вітчизняної адміністративно-правової науки. Так, зокрема, О. Мілієнко розглядає принципи адміністративного судочинства в якості «вихідних положень про основи провадження в адміністративних судах; стійких абстрактних правил поведінки, які вміщують цінності, на яких має ґрунтуватися адміністративне судочинство, визнаючи цим зміст та спрямованість правового регулювання адміністративного судочинства, впливають на зміст багатьох норм про адміністративне судочинство, є підґрунтя для їх тлумачення, а також інструментом для заповнення прогалин та усунення колізій» [1, с. 11]. Водночас попри можливість формулювання більш стислого їх визначення як основоположних засад відповідного провадження, що є характерним для більшості наявних тематичних наукових, навчальних джерел (наприклад, роботи С. Ківалова, І. Картузової, А. Асадчого, Т. Коломоєць, О. Кузьменко, Т. Гуржія, В. Перепелюка та інших [2, с. 47; 3, с. 46–47]), О. Мілієнко формулює досить розлоге визначення їх і, як наслідок, пропонує й досить розширений їх перелік. До останніх зокрема вона пропонує відносити : «верховенство права, законність, забезпечення апеляційного та касаційного оскарження, правову визначеність, остаточність судового рішення, передбачуваність та гнучке застосування законодавства (передбачуваність та недопущення надмірного формалізму), єдність судової практики, доступність провадження, незалежність та неупередженість суддів, рівність, змагальність, гласність і відкритість судового процесу, диспозитивність, офіційне з'ясування всіх обставин справи, обґрунтованість судового рішення, розгляд справ у розумний строк, процесуальну економію» [1, с. 7]. Авторський перелік дещо відрізняється від того, що безпосередньо закріплений у ст. 2 КАС України, й виглядає

доволі розлогим в аспекті поєднання тих, які традиційно підлягають нормативному закріпленню, і тих, які лише виокремлюються у правовій доктрині. Це підкреслює у своїй роботі та С. Венгер, зазначаючи, що «певна кількість принципів виокремлюється як окремі засади провадження лише у наукових джерелах, а у КАС України вони об'єднані єдиним принципом, яким є «верховенство права» [4, с. 74]. І це є цілком виправданим з огляду на положення сучасної вітчизняної адміністративно-правової науки щодо розуміння змісту принципу верховенства права, його елементів (наприклад, роботи Н. Писаренко [5, с. 55–76]). До таких «елементів» принципу верховенства права можна віднести «законність, правову визначеність, сталість судової практики» [4, с. 74]. Це положення підтверджує і сама О. Мілієнко, пропонуючи авторську класифікацію принципів адміністративного судочинства, а саме їх розподіл на «ті, що мають самостійне значення, і ті, що ґрунтуються на кількох інших» [1, с. 7]. До останніх цілком логічно належить принцип верховенства права як приклад «збірного» («консолідованого», «об'єднаного») принципу. Як бачимо, хоча О. Мілієнко безпосередньо принцип пропорційності не виділяє, проте серед авторського їх переліку пропонує кілька тих, які формують «критерії» пропорційності, а саме: законність, правову визначеність, обґрунтованість, рівність (в аспекті недискримінації) тощо.

Прикладом дублювання нормативної моделі принципів адміністративного судочинства є робота С. Венгера, яка безпосередньо присвячена співвідношенню (точніше окремим його елементами) принципу пропорційності та принципів адміністративного судочинства, в якій автор зосереджує увагу на нормативно закріпленому у ст. 2 КАС України переліку таких принципів адміністративного судочинства, проте пропонує співвідношення принципу пропорційності лише із принципами законності, правової визначеності, верховенством права [4, с. 78–88]. Його варто підтримати у такому прагненні, бо відбувається фактично «охоплення» тих принципів, які формують один з обов'язкових «критеріїв» пропорційності («тесту на пропорційність») – «адекватності» [6, с. 70], «придатності» [7, с. 5]. В даному аспекті (на відміну від співвідношення «пропорційність – верховенство права» як частини й цілого), співвідношення також буде співвідношенням частини й цілого, навіть більше – пропорційність як засада адміністративного судочинства буде виступати як ціле щодо законності та правової визначеності. Дещо «типову» для вітчизняної адміністративно-правової науки позицію щодо дублювання нормативно закріпленого переліку принципів адміністративного судочинства демонструють М. Ковалів та І. Стахура, формулюючи досить розлоге їх авторське визначення й не виокремлюючи серед них принципу пропорційності («тесту на пропорційність») [8, с. 182–183]. Слід зазначити, що для більшості наявних наукових, навчальних джерел такий підхід є досить характерним. Так, наприклад,

автори «Курсу адміністративного процесуального права. Загальна частина» визначають його принципи як «<...> фундаментальні положення, які відбивають сутність та єдність адміністративного процесуального права і дозволяють йому досягати цілей свого правового регулювання» [2, с. 47], й пропонують їх системний аналіз та як елементи останньої виділяють лише ті, що нормативно закріплені у КАС України» [2, с. 49].

Автори науково-практичного посібника «Адміністративний процес: Загальна частина (Федеративна Республіка Німеччина, Україна)» за загальною редакцією В. Бевзенка намагаються здійснити порівняльно-правовий аналіз основоположних засад адміністративного судочинства у ФРН та Україні, на цій роблять спробу звернути увагу саме на унормовані принципи й визначити їх специфіку змісту та застосування у кожній із країн, щоправда, принцип пропорційності не виділяють [9, с. 20–26, 104–128].

Дублюється нормативно закріплений перелік принципів адміністративного судочинства й у роботі «Адміністративне право України. Академічний курс» Т. Коломоєць [10, С. 374–375]. Авторський колектив монографії «Принцип верховенства права у діяльності держави та в адміністративному праві» звертають увагу на ці ж принципи, щоправда, намагаються порівняти їх із європейськими правовими стандартами й зокрема, хоча і не виокремлюють пропорційність саме як самостійний принцип, однак звертають увагу на справедливість як «традиційну частину принципу верховенства права» [11, с. 121] й намагаються обґрунтувати завдяки цьому наявність двох «критеріїв» принципу пропорційності серед принципів адміністративного судочинства. Намагання виділити декілька (хоча і не всіх) елементів принципу пропорційності в аспекті аналізу принципу верховенства права як «<...> сукупності засад, положень та ідей – вимог, що ґрунтуються на природних правах особи та її автономії щодо держави» [12, с. 89] й акцентує увагу на практику ЄСПЛ [12, с. 89–90], й автори підручника «Адміністративне судочинство» за загальною редакцією Т. Коломоєць.

Проте останнім часом протягом кількох років й особливо після істотно оновлення змісту «базового» кодифікованого нормативно-правового акту з адміністративного судочинства розгляд пропорційності як окремої засади відповідного різновиду провадження набуває все більшої популярності. Так, наприклад, Ю. Євтошук (Зінченко), хоча й досліджує теоретичний аспект відповідного питання, водночас слушно зазначає, що «для адміністративних суддів він має особливе значення <...> він згадується у їхніх рішеннях, а його розуміння схоже на те, що міститься у практиці Страсбурзького суду, хоча застосування не завжди їй відповідає» [7, с. 14]. Називаючи його саме принципом, автор розглядає його як такий серед всього розмаїття принципів, а отже цілком логічним передбачає їх співвідношення, щоправда, без висвітлення своєї позиції

щодо останнього. У Великій українській юридичній енциклопедії, під час формулювання статті, безпосередньо присвяченої принципу пропорційності, окремі історико-теоретичних, компаративно-правових положень, зокрема зазначається, що «КАС України також визначає принцип пропорційності як основу адміністративного судочинства. Згідно з положеннями п. 8 ч. 3 ст. 2 цього Кодексу, у справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень, адміністративні суди перевіряючи, чи прийняті (вчинені) вони пропорційно» [13, с. 622]. Водночас фактично дублюючи положення КАС України, акцент уваги зосереджується на «балансі інтересів» приватних осіб, держави («справедливості»), легітимній меті застосування (елементі законності), що, зі свого боку, дає можливість для формулювання авторської пропозиції щодо переліку тих принципів адміністративного судочинства, співвідношення з якими для принципу справедливості є доцільним.

Згадуючи вже вищезазначену роботу С. Венгера, слід стверджувати, що, не зважаючи на те, що він не вважає принцип пропорційності саме принципом адміністративного судочинства, проте водночас підкреслює його важливу роль для «окремих процесуальних принципів» (такими він вважає принципи, які безпосередньо стосуються самого розгляду справ в адміністративних судах, і які, поряд із загальними та організаційними, формують систему принципів адміністративного судочинства загалом» [4, с. 78], це підтверджує те, що можливим і доцільним є його розгляд як такого, що формує ресурс інших (як «базового», «збірного»).

Цікавими у виокремленні тих принципів адміністративного судочинства, з якими варто розглядати співвідношення пропорційності, є роботи Н. Писаренко. Так, наприклад, детально досліджуючи проблематику «верховенства права, конвенційні гарантії адміністративного суду та принципи адміністративного судочинства» [5, с. 55–76], Н. Писаренко неодноразово зазначає, що принцип верховенства права є «збірним» і його нормативна модель, яка знайшла своє закріплення у КАС України, є «неповною», «розпорошеною», що істотно ускладнює її сприйняття й застосування. Формулюючи пропозиції щодо обґрунтування своєї позиції, вона звертає увагу і на досвід європейських держав, який цілком можна було б запозичити і для України [5, с. 67], і на практику ЄСПЛ, в т.ч. й щодо справ громадян України, щодо дотримання принципу пропорційності [5, с. 63–64]. Наприклад, у Рішенні ЄСПЛ у справі «Шокін проти України» від 14 жовтня 2010 року зазначено саме на дотриманні трьох обов'язкових вимог верховенства права, а саме: «законності; національні органи, вирішуючи «долю» Шокіна, застосували норми без огляду на юридичну силу актів, в яких їх об'єднано; юридичної визначеності: акти з питань оподаткування, застосовні національними органами у справі Шокіна, явно суперечать один одному, а отже, їхні норми не гарантували, що перебіг відносин, які ними врегульовані, буде передба-

чуваним; заборони свавілля: покладаючи на Шокіна додатковий обов'язок щодо сплати податку, національні органи втручалися у його право, таке втручання визнано судом свавільним, бо здійснене воно не на підставі закону та з недотриманням справедливого балансу між загальними інтересами суспільства та вимогами захисту основоположних прав окремої особи (принцип пропорційності)» [5, с. 64]. На підставі цього вона формулює слушний висновок про те, що саме відсутність унормування у національному законодавстві, зокрема у КАС України, принципу пропорційності й зумовили змістовне наповнення Рішення ЄСПЛ. Якщо мова йде про верховенство права як «збірний» принцип адміністративного судочинства й певні його елементи знаходять своє закріплення у «базовому» нормативно-правовому акті з адміністративного судочинства, отже виникає питання, чому ж решта його елементів (зокрема, принцип пропорційності) такого закріплення позбавлені? Порівнюючи досвід європейських країн у розв'язанні цього питання (зокрема, як «взірець» вирішення пропонується звернути увагу на досвід Латвії й проаналізовано ст. 9, 13, 66 Адміністративно-процесуального закону цієї країни, які закріплюють «заборону свавілля» як елемент верховенства права [5, с. 66–67]), формулюється авторська пропозиція щодо потреби унормування всіх елементів верховенства права, виділяти які автор намагається на підставі детального опрацювання змісту КАС України. Зокрема, Н. Писаренко в аспекті аналізу «заборони свавілля» як елементу верховенства права, який фактично є синонімічним аналогом принципу пропорційності, порівнює його із законністю незалежністю та безсторонністю адміністративного суду, заборонаю дискримінації, рівності перед адміністративним судом, хоча й у підсумку наводить авторський перелік тих принципів, серед яких, на жаль, мають місце не всі елементи принципу пропорційності [5, с. 68]. Тобто, приємно, що Н. Писаренко виокремлює принцип пропорційності як елемент верховенства права, звертає увагу на його поширеність застосування у закордонних країнах (в тому числі й досвід нормотворчості, й застосування), у практиці ЄСПЛ, в тому числі й у справах громадян України, формулює пропозиції щодо доцільності запозичення відповідного досвіду для національної нормотворчості та правозастосування з питань адміністративного судочинства. Однак водночас зрозуміло з аналізу сформульованих пропозицій щодо внесення змін та доповнень до КАС України щодо розв'язання цього питання, що акцент зроблено, насамперед, на унормуванні законності, правової визначеності, а «балансування інтересів» («справедливість») залишається поза увагою.

Не менш цікавою виглядає позиція Т. Фулей у запропонованому їй баченні застосування практики ЄСПЛ в адміністративному судочинстві безпосередньо щодо вимог «забезпечення «справедливого балансу» [14, с. 58–65], щодо виправданості втручання у права, гарантовані ст. 8-11 Конвенції про захист прав людини та основоположних

свобод [14, с. 66–70], легітимної мети [14, с. 70–71], «необхідності у демократичному суспільстві» [14, с. 71–73]. Детально аналізуючи практику ЄСПЛ щодо кожного із принципів адміністративного судочинства, закріплених у КАС України, Т. Фулей зазначає зокрема, що їх варто розглядати у поєднанні одного з іншим, у співвідношенні й принцип пропорційності як прояв «іншої вимоги права на справедливий суд» [14, с. 35] вважає за доцільне розглядати з акцентом на ресурс законності, справедливості, заборони свавілля, обґрунтованості, якості закону [14, с. 58–73].

О. Шадура, аналізуючи «принцип справедливого балансу» у відносинах між платниками податків та державою в аспекті практики Верховного Суду, звертає увагу на важливість забезпечення «справедливого балансу» інтересів під час розгляду податкових, бюджетних спорів в адміністративних судах [15, с. 31]. Звертаючи увагу на відсутність нормативного закріплення цього принципу у КАС України, автор наголошує на потребі його розгляду як «продовження складової частини верховенства права – принципу справедливості» [15, с. 31]. Тобто, «справедливість» («справедливий баланс інтересів») розглядається як елемент принципу пропорційності, хоча й отримала назву «продовження» його. Отже, розглядаючи «принцип справедливого балансу» або «принцип справедливості» (саме такі словосполучення пропонується використовувати для його позначення) як саме «принцип» й одночасно складову частину «принципу пропорційності», О. Шадура цілком ймовірно співвідносить їх як частину і ціле, а отже останній відіграє роль певного «збірного» принцип, який охоплює елементи: законність, правову визначеність, обґрунтованість, справедливість. Цікавим є те, що, аналізуючи правові позиції Верховного Суду (зокрема, постанови від 14 березня 2019 року у справі № 822/533/17 та рішення у справі № 810/1198/16), доводиться, попри відсутність унормованої засади принципу пропорційності у КАС України, наявність практики застосування цього принципу під час розгляду справ, зокрема щодо строку давності за вимогами стягнення пені, нарахованої на суму несвоєчасно відшкодованого податку на додану вартість з Державного бюджету України, та щодо строків звернення про повернення помилково та/або надмірно сплаченої суми податку [15, с. 31]. З огляду на наявність такої практики, цілком логічно було б дослідити співвідношення тих принципів адміністративного судочинства, які фактично «формують» зміст принципу пропорційності та які по-різному знайшли своє унормування (як у повному обсязі, так і частково, або ж взагалі не знайшли такого) у КАС України.

Висновки. Тобто, аналізуючи положення наявних наукових та інших тематичних джерел, цілком можна стверджувати, що в аспекті співвідношення принципу пропорційності та принципів адміністративного судочинства варто щодо переліку останніх виходити із того, щоб урахувати ті, які не тільки

знайшли своє нормативне закріплення у КАС України (хоча й це демонструє позицію законодавця), а й виділені у доктрині в якості таких. І, з урахуванням цього, спробувати продемонструвати співвідношення принципу пропорційності з принципами законності, правової визначеності, справедливості («справедливого балансу») або ж «заборони свавілля» у вузькому розумінні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Мілієнко О.А. Принципи гласності і відкритості в адміністративному судочинстві України : теорія, досвід та адаптація до європейських стандартів: автореф. дис. ... к.ю.н. : 12.00.07. Запоріжжя, 2016. 18 с.
2. Ківалов С.В. Курс адміністративного процесуального права України : Загальна частина : підручник / С.В. Ківалов, І.О. Картузова, А.Ю. Осадчий. Одеса : Фенікс, 2014. 442 с.
3. Кузьменко О.В. Курс адміністративного процесу : навч. посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2012. 208 с.
4. Вергер С.В. Принцип пропорційності і принципи адміністративного судочинства. *Право і суспільство*. 2017. № 3–4. С. 73–88.
5. Писаренко Н.Б. Верховенство права, конвенційні гарантії справедливого суду та принципи адміністративного судочинства. *Право України*. 2019. № 4. С. 55–76.
6. Тоцький Б. Принцип пропорційності : історичний аспект і теоретичні складові. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 3. С. 70–74.
7. Євтушок Ю.О. Принцип пропорційності як необхідні складова верховенства права : автореф. дис. ... к.ю.н. : 12.00.01. Київ, 2015. 18 с.
8. Ковалів М.В., Стахура І.Б. Принципи адміністративного судочинства : поняття, структура, зміст. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 4. С. 174–184.
9. Адміністративний процес : загальна частина (Федеративна Республіка Німеччина, Україна) : навч.-практ. посібник / Т. Манн, Р. Мельник, В. Бевзенко, А. Козмюк, пер. та адапт. з нім. Р. Мельника; за заг. ред. В. Бевзенка. Київ : Алерта, 2013. 308 с.
10. Коломоєць Т.О. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 572 с.
11. Принцип верховенства права : проблеми теорії та практики : у двох книгах / за заг. ред. Ю.С. Шемшученка, ред.кол.: Ю.С. Шемшученко (голова) / Книга друга. Принцип верховенства права у діяльності держави та в адміністративному праві / Відп.ред. В.Б. Авер'янов. Київ : Конус – Ю, 2008. 314 с.
12. Адміністративне судочинство : підручник/ за заг.ред. Т.О. Коломоєць. Київ : Істина, 2009. 256 с.
13. Велика українська юридична енциклопедія : у 20т. X. : Право, 2016. Т. 3: Загальна теорія права (Ред.кол.: О.В.Петришин (голова) та ін.; Нац. академія правничих наук України; Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України; Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2017. 952 с.
14. Фулей Т.І. Застосування практик Європейського суду з прав людини в адміністративному судочинстві : науково-методичний посібник для суддів. Київ, 2015. 114 с.
15. Шадура О. Принцип справедливого балансу у відносинах між платниками та державою : практика ВС. *Юридична газета*. № 27-28 (682-683). 09 липня 2019 року. 31 с.

Лученко М.М. ПРИНЦИП ПРОПОРЦІЙНОСТІ ТА ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА: ЧИ МОЖЛИВИМ І ДОЦІЛЬНИМ Є СПІВВІДНОШЕННЯ?

У статті порушується питання обґрунтування доцільності виокремлення принципу пропорційності як принципу адміністративного судочинства. Звертається увага на те, що в сучасній адміністративно-правовій науці немає єдиної позиції щодо того, чи дійсно він є основоположною засадою відповідного провадження, чи все ж таки чимось, що визначає його «особливий статус». Задля цього доцільним вважається його порівняння з основоположними принципами адміністративного провадження, які виділяються у вітчизняній адміністративно-правовій науці, а також унормовані у КАС України. Автором аналізуються різні джерела, що дозволяє сформулювати висновок про те, що в наявності як ті принципи, які традиційно виділяються у науці та вони погоджуються з нормативно закріпленим їх переліком у «базовому» кодифікованому нормативно-правовому акті з адміністративного судочинства, так і ті, які виокремлюються лише у вітчизняних наукових правових джерелах. У роботі подається аналіз наукових робіт, які вийшли друком у різні історичні періоди, й обґрунтовується тенденція щодо посилення спеціалізації у дослідженні цього питання та поступова модифікація поглядів вчених-юристів щодо з'ясування реального ресурсу цього принципу у контексті формування та поступової модифікації системи принципів адміністративного судочинства. Для з'ясування реального місця пропорційності в адміністративному судочинстві доцільним є зосередження уваги як на тих, що виділяються лише вченими-юристами, так і на тих, які унормовані у чинному законодавстві України. Детально аналізуючи наявні наукові праці з відповідної проблематики, автором формулюється висновок про те, що принцип пропорційності все ж таки варто розглядати в якості саме принципу адміністративного судочинства і порівнювати його із принципом законності, принципом правової визначеності, принципом справедливості («справедливого балансу»), які фактично і формують ресурс відповідного принципу, зумовлюючи його «збірний», «комплексний» характер. Принцип пропорційності є елементом принципу верховенства права, що знайшло своє підтвердження як у працях вітчизняних вчених-юристів, в тому числі й вчених-адміністративістів, і у практиці ЄСПЛ. Одночасно він є і «збірним» принципом, який є суміжним із принципом законності, принципом правової визначеності, принципом справедливості, які фактично формують його «критерії», а саме – «допустимість», «необхідність» та «баланс інтересів». Автором формулюються висновки, які цілком можуть бути використані у правових дослідженнях як базові для поглибленого дослідження ресурсу принципу пропорційності та розгляду його саме як принципу адміністративного судочинства.

Ключові слова: адміністративне судочинство, принцип, принцип пропорційності, принцип законності, принцип правової визначеності, принцип справедливості, «критерії» тесту на пропорційність, законодавство, співвідношення.

Luchenko M.M. PRINCIPLE OF PROPORTIONALITY AND PRINCIPLES OF ADMINISTRATIVE LEGAL PROCEEDINGS: IS THE CORRELATION POSSIBLE AND APPROPRIATE?

The article raises the question of substantiation of the expediency of distinguishing the principle of proportionality as the principle of administrative legal proceedings. Attention is drawn to the fact that in modern administrative-legal science there is no single position as to whether or not it is the basis of the relevant proceedings, or something else, which defines its “special status”. For this purpose, it is reasonable to compare it with the basic principles of administrative proceedings, which are allocated in the national administrative-legal science, as well as the norms of the Administrative Code of Ukraine. The author analyzes various sources, which allows us to formulate the conclusion that in the presence of those principles that are traditionally allocated in science and they are consistent with the normatively-enshrined list in the “basic” codified regulatory legal act of administrative legal proceedings, and those, which are singled out only in the domestic scientific legal sources. The paper analyzes the scientific works published in different historical periods, and justifies the tendency to increase the specialization in the study of this issue and the gradual modification of the views of legal scholars on the determination of the real resource of this principle in the context of the formation and gradual modification of the system of principles of administrative legal proceedings. In order to find out the real place of proportionality in administrative legal proceedings, it is expedient to focus attention on those that are allocated only by legal scholars and those that are regulated by the current legislation of Ukraine. Detailed analysis of available scientific works on the relevant issues, the author formulates the conclusion that the principle of proportionality, however, should be considered as the very principle of administrative legal proceedings and compare it with the principle of legality, the principle of legal certainty, the principle of justice (“fair balance”), which in fact, they form the resource of the corresponding principle, causing its “collective”, “complex” character. The principle of proportionality is an element of the rule of law principle, which has been confirmed both in the works of domestic scholars and lawyers, including and academic administrators, and in the practice of the ECtHR. At the same time, it is a “collective” principle that is adjacent to the principle of legality, the principle of legal certainty, the principle of justice, which in fact forms its “criteria”, namely, “admissibility”, “necessity” and “balance of interests”. The author formulates the conclusions that may well be used in legal research as the basis for the in-depth study of the resource of the principle of proportionality and considering it as the principle of administrative legal proceedings.

Key words: administrative justice, principle, principle of proportionality, principle of legality, principle of legal certainty, principle of justice, “criteria” of the test on proportionality, legislation, correlation.